

УДК 330

ГРИПИНСЬКА Н. В.,
ЗЛОТАРЕНЧУК О. І.

Хмельницький національний університет

**ДИНАМІКА РОЗВИТКУ СЕРЕДНЬОГО І МАЛОГО БІЗНЕСУ
В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗА 2013–2017 РР.**

На основі статистичних даних за 2013–2017 рр. проаналізовано динаміку розвитку середнього та малого бізнесу в Хмельницькій області. Побудовано моделі трендів за допомогою методів економетричного моделювання; розраховано прогноз кількості малих та середніх підприємств на 2018 рік за наявності стабільної економічної ситуації.

Ключові слова: мале підприємство, середнє підприємство, квадратична модель тренду, прогноз.

GRYPYNSKA N.,
ZLOTARENCHUK O.

Khmelnitsky National University

**DYNAMICS OF MEDIUM AND SMALL BUSINESS DEVELOPMENT
IN KHMELNITSKY REGION FOR 2013–2017**

On the basis of statistical data for 2013 — 2017, the dynamics of development of small and medium business in the Khmelnytsky region was analyzed. Trend model is constructed using econometric modeling methods; the forecast of the number of small and medium enterprises for 2018 is calculated in the presence of a stable economic situation.

Key words: small enterprise, middle enterprise, quadratic trend model, forecast.

Постановка проблеми. Важливим стратегічним курсом економічної політики України є формування конкурентоспроможної ринкової економіки з розвиненим приватним сектором, його основною складовою – малим та середнім підприємництвом.

Підприємництво малого та середнього бізнесу виконує важливі функції: задовольняє потреби суспільства, забезпечує робочі місця, наповнює бюджети всіх рівнів, створює середній клас як основу ринкової економіки.

Мале підприємництво України, та регіонів зокрема, перебуває у критичному стані, а отже, дослідження регіонального аспекту становлення малого та середнього бізнесу є надзвичайно актуальними [1].

Своєчасність досліджень для виявлення чинників, що сприяють або гальмують процеси становлення малого і середнього підприємництва в регіоні зумовлюється необхідністю значних економічних зрушень у механізмах створення та ведення економіки в сучасних умовах, тобто існує пряма залежність між рівнем розвитку підприємництва та її загальним рівнем економіки [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження малого та середнього бізнесу, його місця та ролі в розвинутих ринкових економіках, реагування на заходи державного регулювання та підтримки є об'єктом уваги таких зарубіжних вчених, як Т. Бартік, В. Баумоль, А. Брунетті, М. Вайт, Б. Ведер, П. Вестхед, Д. Гнявеллі, М. Портер, П. Рейнольдс, Х. Смітс, Й. Шумпетер. Проблеми державної підтримки малого та середнього бізнесу ставили і вирішували в контексті фундаментальних досліджень державного регулювання підприємницької діяльності українські науковці. Галан Н.І. розглядала основні напрямки державної підтримки малих та середніх підприємств в Європейському Союзі [3]. Кириченко О.А. сформулював стратегію розвитку малого та середнього бізнесу в Україні [4]. Логіненко Л.О. досліджував принципи нових стратегічних завдань державної політики щодо розвитку підприємництва в Україні [5].

Метою цієї статті є аналіз регіонального аспекту становлення малого та середнього бізнесу в Хмельницькій області за останні 5 років, прогнозування зайнятості населення області, обсягу реалізованої продукції, надходження податкових коштів до місцевих бюджетів.

Основний виклад матеріалу. На сьогодні вважається загальноновизнаним той факт, що, по-перше, малий та середній бізнес відіграє значну роль при вирішенні задач соціально-економічного характеру, по-друге, формування культури підприємництва життєво необхідне для економічного росту і конкурентоспроможності економіки як міста так і області, по-третє, рівень сприяння розвитку малого та середнього підприємництва є одним із найголовніших рис оцінки результатів діяльності місцевої влади.

Один із суттєвих механізмів подальшого розвитку та функціонування системи підтримки підприємництва на обласному рівні полягає в координації розвитку сектору малого та середнього бізнесу в тих напрямках, які відповідають інтересам соціально-економічного розвитку, підвищенню ефективності діяльності підприємницьких структур з урахуванням існуючого природно-ресурсного, економічного та кадрового потенціалів.

Актуальність розвитку малого і середнього бізнесу зумовлюється, зокрема, тим, що сьогодні у Хмельницькій області динамічно розвивається торгівельна мережа, заклади ресторанного господарства та

сфери розваг, побутового обслуговування. Характерною ознакою для підприємницьких структур роздрібної торгівлі, ресторанного господарства та побутовою обслуговування населення є процес оновлення та зміни форм і методів торгівлі, впровадження нових технологій, динамічний розвиток торгівельної мережі магазинів/супермаркетів тощо [6].

Мале та середнє підприємництво має цілу низку специфічних економічних властивостей, які у своїй сукупності формують економічний потенціал сектору малого та середнього підприємництва, а саме:

- 1) спроможність порівняно швидко створювати робочі місця;
- 2) гнучкість у плані адаптації до нових ринкових вимог, що має особливе значення в період глибоких структурних змін;
- 3) високий інноваційний потенціал завдяки вузькій спеціалізації виробництва;
- 4) спроможність ідентифікувати нові ринки завдяки наявності потенціалу розширення виробництва та виходу на зовнішні ринки.

Враховуючи складні умови, які в останні роки визначають основні економічні вектори, стан і тенденції розвитку малого і середнього підприємництва в області характеризуються як позитивними, так і негативними тенденціями.

Реальний стан розвитку підприємництва характеризують наступні статистичні дані: у Хмельницькій області в 2017 році налічується 67,8 тис. суб'єктів малого та середнього підприємництва, що на 1700 суб'єктів більше у порівнянні з 2016 роком [7], у тому числі:

- 1) 9840 малих підприємств (на 75 одиниць більше або на 0,8 %);
- 2) 360 середніх підприємств (на 3 одиниць менше або на 1 %);
- 3) 57600 фізичних осіб-підприємців (на 1620 особу більше або на 3%).

Динаміка кількості малих та середніх підприємств Хмельницької області протягом 2013–2017 років зображена на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка кількості малих і середніх підприємств у 2013–2017 рр.

Для виявлення тенденції розвитку малого і середнього підприємництва в Хмельницькій області за 2013–2017 рр. побудовано моделі трендів. На рис. 2 наведено квадратичну апроксимацію динаміки розвитку середніх підприємств Хмельниччини.

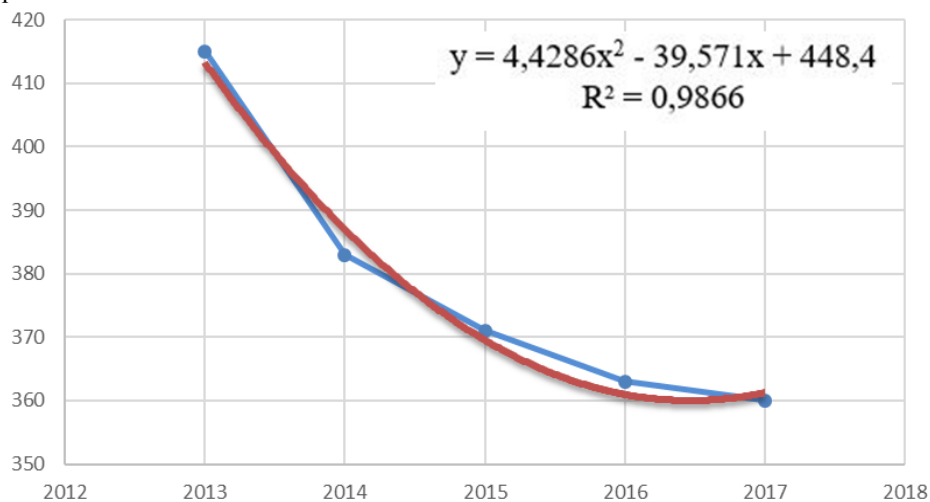

Рис. 2. Квадратична модель тренду кількості середніх підприємств Хмельниччини за 2013–2017 рр.

На рис. 3 наведено квадратичну апроксимацію динаміки розвитку малого підприємства Хмельниччини.

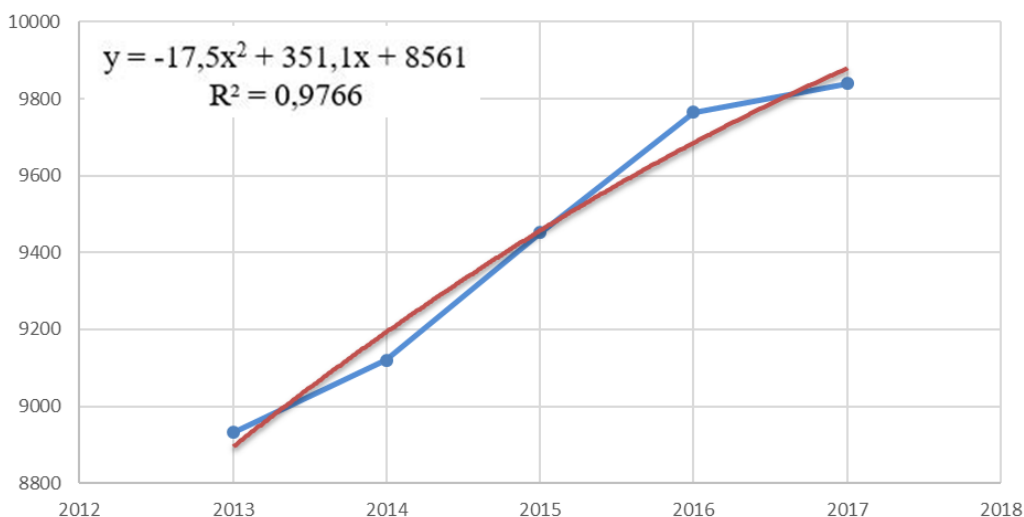

Рис. 3. Квадратична модель тренду кількості малих підприємств Хмельниччини за 2013–2017 рр.

Лінія тренду квадратичної моделі збігається з лінією фактичних даних, оскільки коефіцієнт детермінації R^2 є близьким до одиниці. Аналіз отриманих моделей свідчить про загальну тенденцію до зростання кількості малих підприємств. Коефіцієнт детермінації R^2 дає підстави стверджувати, що моделі мають високий ступінь достовірності і отримані рівняння можна використовувати для прогнозування кількості малих та середніх підприємств з високим ступенем довіри [8], навіть на малій вибірці (як, наприклад, у дослідженнях можливостей прогнозування на основі малих груп даних [9, 10]).

У таблиці 1 наведено прогнозні значення МП і СП по Хмельницькій області на наступні періоди на основі побудованих квадратичних моделей тренду.

Таблиця 1

Прогноз за квадратичною моделлю тренду		
Рік	Хмельницька область	
	малі підприємства	середні підприємства
2018	$\bar{y}_{2018} = 10\ 038$	$\bar{y}_{2018} = 370$

Як бачимо з таблиці 1, кількість підприємств в Хмельницькій області збільшиться за 2018 рр.

За показником кількість малих та середніх підприємств на 10 тис. осіб населення Хмельницька область знаходиться на рівні Житомирської області (53) та випереджає Закарпатську (47), Рівненську (45), Сумську (50), Тернопільську (48) та Чернівецьку (45) області. Водночас, за кількістю підприємств область все ще не досягає середнього показника по державі, так як зазначений показник по Україні становить 105 одиниць.

Розподіл кількості малих та середніх підприємств на території області у розрахунку на 10 тис. наявного населення представлено на рис. 4.

Аналізуючи кількість малих і середніх підприємств на 10 тис. осіб наявного населення, слід відмітити, що порівняно з 2016 роком цей показник зріс і за підсумками 2017 року становить 55 одиниць.

За підсумками 2017 року в малому та середньому бізнесі прогнозується зайнятість на рівні 173,5 тис. осіб, що на 1,4 тис. осіб більше ніж у 2016 році. Питома вага зайнятих у малому та середньому бізнесі до загальної кількості зайнятих у суб'єктах підприємництва становить 94,4 відсотка.

Одночасно відслідковується позитивна динаміка щодо зростання обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг). Так, до кінця 2017 року малими і середніми підприємствами буде реалізовано продукції, товарів та надано послуг (за рахунок усіх видів економічної діяльності) на 54490,0 млн грн, у тому числі малими – 18890,0 млн грн та середніми – 35600,0 млн гривень. Порівняно із 2016 роком обсяг реалізованої продукції на малих та середніх підприємствах збільшиться на 4169,1 млн грн, або 7,6 відсотка.

Малий і середній бізнес охоплює найрізноманітніші види економічної діяльності, маючи при цьому значні конкурентні переваги порівняно з великим бізнесом: їх продукція є більш якісною і не потребує значних капіталовкладень. Розподіл зайнятих працівників у 2017 році за видами економічної діяльності на малих та середніх підприємствах майже не змінився у порівнянні з минулим роком та здійснюється наступним чином. Найбільшу кількість зайнятих зосереджено у п'яти галузях: промисловість, сільське господарство, торгівля, будівництво і транспорт.

Малий та середній бізнес забезпечує нарощування товаровиробництва, торгівлі й послуг на певній території, в результаті починає залучати додаткові ресурси, активізувати внутрішні заощадження населення

та регіонів. Тобто, такі чинники забезпечують збільшення надходжень грошових коштів до місцевих бюджетів. Важливим критерієм результатів діяльності суб'єктів малого і середнього бізнесу є податкові надходження. Обсяг надходжень до бюджетів від суб'єктів малого підприємництва у 2017 році становить 1315,3 млн грн, що на 151,3 тис. грн, або на 11,5% більше ніж у 2016 році, відповідно від суб'єктів середнього бізнесу – 1575,8 млн грн (на 205,7 тис. грн більше, або на 13%).

Аналізуючи тенденції розвитку малого і середнього бізнесу, можна зробити висновок, що за останні роки в Хмельницькій області спостерігаються позитивні зрушення.

Рис. 4. Кількість малих і середніх підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення, одиниць

Висновки. Малий та середній бізнес відіграє важливу роль для забезпечення зайнятості населення, створення нових робочих місць та підвищення гнучкості зайнятості, наповнення податкових коштів до місцевих бюджетів. Упродовж останніх років у результаті реалізації систематичних та узгоджених заходів органом місцевою самоврядування, спрямованих на підтримку бізнесу у Хмельницькій області, малий та середній бізнес створює розвинений сектор економіки.

В результаті проведеного дослідження було проаналізовано основні показники збільшення кількості малих підприємств на 10 тис. наявного населення. На основі статистичних даних за 2013–2017 рр. проаналізовано стан та перспективи розвитку малих та середніх підприємств у Хмельницькій області. Для оцінки тенденції розвитку малого та середнього бізнесу побудовано математичні моделі динаміки, які дають можливість аналізувати та прогнозувати відповідні показники на наступні періоди. Сталий розвиток малих та середніх підприємств має привести до насичення ринку товарами і послугами, підвищити експортний потенціал, привести до кращого використання місцевих ресурсів.

Література

1. Боровик О. В. Щодо концепції побудови системи підтримки прийняття рішення в галузі економіки регіонального рівня / О. В. Боровик, Л. В. Боровик, В. В. Романюк, О. М. Марценюк, О. П. Новосад // Наука й економіка : науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – 2006. – Вип. 4. – С. 11–26.
2. Стратегічне управління підприємствами малого та середнього бізнесу промислового регіону : монографія / за наук. ред. І. Д. Падеріна. – Дніпро : ТОВ «Акцент ПП», 2016. – 184 с.

3. Галан Н.І. Державна підтримка малих та середніх підприємств в Європейському Союзі / Н.І. Галан // Фінанси України. – 2005. – № 5 (114). – С. 147–154.
4. Кириченко О.А. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні / О.А. Кириченко, К.Г. Ваганов // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 1. – С. 103–118.
5. Логіненко Л.О. Нові стратегічні завдання державної політики щодо розвитку підприємництва в Україні / Л.О. Логіненко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 11. – С. 18–25.
6. Програма сприяння та розвитку підприємства міста Хмельницького на 2017–2018 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.khmelnytsky.com/>
7. Програма розвитку малого і середнього підприємництва Хмельницької області на 2017–2018 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.adm-km.gov.ua/>
8. Вибір найкращої лінії тренду для даних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://support.office.com/>
9. Романюк В. В. Операційна модель підтримки рішень у правовому полі в сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів на основі малої групи даних / В. В. Романюк, А. Л. Ганзюк, О. П. Шелестюк, В. П. Нездоровін // Збірник наукових праць факультету прикладної математики та комп'ютерних технологій Хмельницького національного університету. – 2008. – № 1. – С. 83–93.
10. Романюк В. В. Регресійні моделі і прогнозування рівня незаконного обігу алкогольних виробів по Хмельницькій області за прорідженими групами даних / В. В. Романюк, А. Л. Ганзюк, О. П. Шелестюк, В.П. Нездоровін // XVII International Conference “Problems of Decision Making Under Uncertainties (PDMU-2011)”, May 23–27, 2011, Skhidnytsia: abstracts. – К. : Освіта України, 2011. – P. 159–161.

References

1. Borovyk O. V. Shchodo kontseptsii pobudovy systemy pidtrymky pryiniattia rishennia v haluzi ekonomiky rehionalnoho rivnia / O. V. Borovyk, L. V. Borovyk, V. V. Romaniuk, O. M. Martseniuk, O. P. Novosad // Nauka y ekonomika : naukovo-teoretychnyi zhurnal Khmelnytskoho ekonomichnoho universytetu. – 2006. – Vyp. 4. – S. 11–26.
2. Stratehichne upravlinnia pidpriemstvamy maloho ta serednoho biznesu promyslovoho rehionu : monohrafiia / za nauk. red. I. D. Paderina. – Dnipro : TOV «Aktsept PP», 2016. – 184 s.
3. Halan N.I. Derzhavna pidtrymka malykh ta serednykh pidpriemstv v Yevropeiskomu Soiuzi / N.I. Halan // Finansy Ukrainy. – 2005. – № 5 (114). – S. 147–154.
4. Kyrychenko O.A. Stratehiia rozvytku maloho ta serednoho biznesu v Ukraini / O.A. Kyrychenko, K.H. Vahanov // Aktualni problemy ekonomiky. – 2008. – № 1. – S. 103–118.
5. Lohinenko L.O. Novi stratehichni zavdannia derzhavnoi polityky shchodo rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini / L.O. Lohinenko // Aktualni problemy ekonomiky. – 2007. – № 11. – S. 18–25.
6. Prohrama sprianiia ta rozvytku pidpriemstva mista Khmelnytskoho na 2017–2018 roky [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.khmelnytsky.com/>
7. Prohrama rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva Khmelnytskoi oblasti na 2017–2018 roky [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.adm-km.gov.ua/>
8. Vybir naikrashchoi linii trendu dlia danykh [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://support.office.com/>
9. Romaniuk V. V. Operatsiina model pidtrymky rishen u pravovomu poli v sferi borotby z nezakonnym obihom narkotychnykh zasobiv na osnovi maloi hrupy danykh / V. V. Romaniuk, A. L. Hanzhiuk, O. P. Shelestiuk, V. P. Nezdorovin // Zbirnyk naukovykh prats fakultetu prykladnoi matematyky ta kompiuternykh tekhnolohii Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. – 2008. – № 1. – S. 83–93.
10. Romaniuk V. V. Rehresiini modeli i prohnozuvannia rivnia nezakonnogo obihu alkoholnykh vyrobiv po Khmelnytskii oblasti za proridzhenymy hrupamy danykh / V. V. Romaniuk, A. L. Hanzhiuk, O. P. Shelestiuk, V.P. Nezdorovin // XVII International Conference “Problems of Decision Making Under Uncertainties (PDMU-2011)”, May 23–27, 2011, Skhidnytsia: abstracts. – К. : Osivita Ukrainy, 2011. – P. 159–161.

Рецензія/Peer review : 20.05.2018

Надрукована/Printed : 07.06.2018

Рецензент: д. т. н., проф. Романюк В. В.